

Секція 24. Економіка, організація і управління підприємствами

ШВИДАНЕНКО ГЕНЕФА ОЛЕКСАНДРІВНА

завідувач кафедри економіки підприємств, канд. екон. наук, проф.

Київський національний економічний університет

ім. Вадима Гетьмана м. Київ, Україна

МИХАЙЛЮК МИРОСЛАВА ОЛЕКСАНДРІВНА

аспірант кафедри економіка підприємства

Київський національний економічний університет

ім. Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ БАЗИС ФОРМУВАННЯ РЕСУРСІВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний етап розвитку характеризується зростанням частки інтелектуальної економіки та глобалізацією ринків, що вимагає від суб'єктів господарювання розробки та впровадження дієвої системи менеджменту, яка сприятиме максимально ефективному й об'єктивному прийняттю управлінських рішень. Починають формуватися нові вимоги до виробництва та діяльності того чи іншого підприємства, що потребує швидкої адаптації до змін зовнішнього середовища та обмежених у користуванні ресурсів.

На сучасному етапі розвитку виробничо-господарських відносин забезпечення підприємств необхідними для ефективної діяльності ресурсами є одним із найважливіших завдань управління. Однак саме обмеженість ресурсів є основною причиною кризових явищ, які виникають у господарських системах в умовах зростання темпів промислового виробництва і збільшення обсягів споживання. Постійно зростає значення інноваційної діяльності в функціонуванні та розвитку підприємств і залежить від використання відповідних ресурсів, які є у його наявності та

володінні. Саме від ефективності використання ресурсів залежить кінцева результативність діяльності підприємства. За таких умов для забезпечення розвитку підприємства, необхідно найбільш ефективно використовувати ресурси розвитку підприємства.

Погляди спрямовані на дослідження ефективності використання ресурсів знайшли місце у працях Аристотеля, А. Сміта, Ж.Б. Сея, К. Маркса та Ф. Енгельса, А. Маршала, Дж. Кейнса, М. Туган-Барановського, М. Кондратьєва та ін. Також ресурсну проблематику досліджують зарубіжні та вітчизняні вчені, такі, як: Дж. Акерлоф, Дж. Барні, Р. Грант, Р. Рамелт, Д. Тіс, Д. Колліз та інші.

За етимологією «розвиток» в усіх визначеннях означає певну зміну характеристик об'єкта розвитку під впливом конкретних зовнішніх і внутрішніх факторів, що призводить до змін складу, структури об'єкта розвитку. Пащенко О.П. трактує розвиток як абсолютну або відносну зміну показників, що характеризують стан системи в часі впродовж певного періоду [1]. За Погорєловим Ю.С. розвиток - це цілеспрямована зміна, діяльності для переходу на більш високий якісний рівень виконуваних функцій, структури організації, на випуск нової продукції [2].

Існують різні визначення поняття «розвиток підприємства». За О.В.Раєвневою розвиток підприємства – це унікальний процес трансформацій відкритої системи в просторі та часі, який характеризується перманентною зміною глобальних цілей його існування шляхом формування нової дисипативної структури, та його переводом в новий атрактор функціонування [3]. О.Л. Дивінець визначає розвиток – це важлива передумова ефективності функціонування вітчизняних підприємств, суттєвою перевагою у конкурентній боротьбі та запорукою успіху, а ринкове середовище його функціонування є відображенням стану та динаміки економічних та соціальних процесів [4].

Розглянувши різні підходи до визначення розвитку можна зробити висновок, що розвиток – це сукупність змін різної економічної природи, цілеспрямованості, інтенсивності, які об'єктивно протікають в соціально-економічній системі під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів і призводять до переходу системи до більш високого або низького якісного рівня.

Очевидним є те, що сутність поняття «ресурс» змінювалась відмовідно до еволюції та потреб суспільства. На нашу думку, найбільш систематизовану генезу поглядів щодо поняття «ресурс» пропонує Ляшенко І. О., а саме:

- на етапі виникнення категорії «ресурс» розуміли виключно природні ресурси;
- розширення поглядів на поняття «ресурс» (узагальнюється та ототожнюються з «багатством країни», оскільки забезпеченість країни природними ресурсами визначала потенціал економічного розвитку країн, наявність певних економічних переваг);
- ресурсно-орієнтований підхід (формування внутрішніх конкурентних переваг підприємства за рахунок утворення унікальних «здатностей», що є фундаментальними для підприємства. За Дж. Барні, щоб бути стратегічно важливими, ресурси підприємства мають відповідати таким характеристикам: унікальність, незмінюваність, гнучкість, ефективність, обмеженість [5 с. 99-120]);
- динамічний ресурсно-орієнтований підхід (здатність підприємства до оперативних змін щодо власного унікального набору ресурсів (компетенцій) у довгостроковому періоді здатен забезпечити стійкі конкурентні переваги підприємства в умовах динамічного ринкового середовища);

- концепція сталого розвитку «Зелена промисловість» (ефективне використання світових ресурсів з метою гармонійного співіснування економічної, екологічної та соціальної сфер. Концепція більш чистого та сталого виробництва спрямована на впровадження ефективних ресурсоощадливих технологій виробництва);
- концепція динамічних здатностей (базується переважно на здатності динамічного організаційного навчання підприємства);
- «Знаннєвий підхід» (розглядає знання, як найбільш стратегічно важливий ресурс підприємства);
- життєвий цикл здатностей (розглядає причини розвитку, зрілості та аналізує можливі шляхи розвитку початкових здатностей);
- загальний аналіз продуктивності (є підходом до оцінювання співвідношення собівартості, екологічного впливу та вартості продукції або процесу, що дозволяє виявити малоефективні етапи виробничого процесу, або життєвого циклу товару [6]).

На сучасному етапі, настає нова ера в розумінні сутності ресурсів. Вітчизняні та зарубіжні науковці, лідери корпорацій, підприємці, яким не байдужа подальша доля планети, все більше через засоби масової інформації намагаються пояснити неминучість наслідків нераціонального використання ресурсів, що привело до пошуку нових ресурсозберігаючих технологій, альтернативних джерел використання ресурсів на базі автоматизації, роботизації, інформатизації та глобалізації. Промислове підприємство, з одного боку, впроваджує ресурсозберігаючі заходи з метою отримання конкурентних переваг на динамічному ринку товарів і послуг, а з іншого боку, стимулюється споживачами, які в умовах підвищення уваги до необхідності збереження навколишнього середовища та охорони здоров'я все більше орієнтуються на ресурсоощадливі та екологічно-дружні товари. Еволюцію поглядів щодо категорії «ресурс» наведено на рис. 1.

Узагальнюючи вище зазначене, ресурси – сукупність елементів, зумовлених природними умовами або штучно створених людиною, що можуть бути використаними для виробництва товарів та послуг, необхідних для задоволення потреб суспільства.

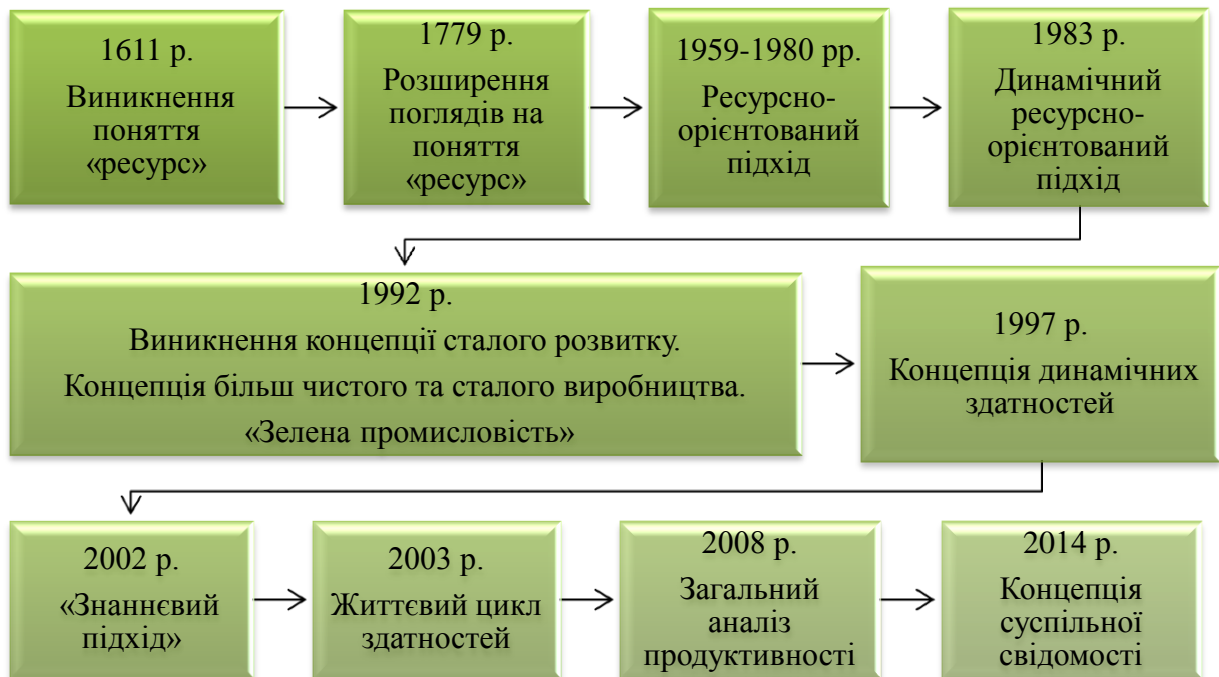

Рис. 1. Еволюція поглядів щодо категорії «ресурс» [розроблено авторами]

Глибина сутності категорії «ресурс» зумовила появу найрізноманітніших класифікацій ресурсів, що наведено в табл. 1 [7 с. 77-80; 1]. Дж. Харінгтон виділяє фінансові, фізичні, людські, інтелектуальні, інформаційні, організаційні, технічні ресурси.

Таблиця 1.

Види ресурсів за класифікаційними ознаками [складено авторами]

Класифікаційна ознака	Види ресурсів
1	2
Первинний поділ	матеріальні; нематеріальні.
Альтернативний варіант первинного поділу	матеріальні; людські; фінансові; інформаційні.
Компоненти ресурсного потенціалу	предмети виробництва; засоби виробництва; земля; інтелектуальні ресурси; фінансові джерела; інформаційні ресурси; інноваційні ресурси
Склад	матеріальні; фінансові; трудові; природні.

Походження	первинні;вторинні.
Структура	засоби праці;предмети праці;продукти праці.
Джерела фінансування ресурсів	власні; позикові.
Стадії життєвого циклу продукту	проектування; підготовки до виробництва; масового виробництва; згорання обсягів виробництва і підготовка до розробки нової продукції.
Вичерпність	вичерпні; невичерпні; обмежені
Сфера використання [автоська розробка]	у сфері виробництва; у сфері обігу; у сфері розподілу; у сфері споживання.
Екологізація (наслідки впливу використання ресурсів на природне середовище) [автоська розробка]	незначні; середні; значні.

За первинним варіантом класифікаційної ознаки «сфера використання» було виділено лише сферу виробництва та обігу. Ми вважаємо за необхідність додати сфери розподілу та споживання. Під час розподілу, відбуваються затрати ресурсів на підтримання зв'язків з посередниками, чітко налаштованого збуту продукції тощо. До сфери споживання варто віднести сервісне обслуговування, під час якого періодично відбувається застосування ресурсів для підтримання належного стану продукту підприємства.

Після аналізу наукової літератури, ми дійшли висновку, що питання видів впливу використання ресурсів на природне середовище є недостатньо дослідженим, тому вважаємо необхідним створити класифікацію за критерієм екологізації (наслідками впливу використання ресурсів на природне середовище).

Незначний вплив є мало помітним для економіки в цілому, але є відчутним для підприємства. Достатньо складним та мізерним є розрахунок наслідків на рівні держави, але для організації такими наслідками можуть бути збитки, штрафи тощо.

Середній вплив є відчутним для економіки країни та піддається більш точному передбаченню та розрахунку. Зменшення розміру валового внутрішнього продукту є прямим показником такого впливу. Значні

наслідки завдають великих збитків. Вони піддаються більш точному передбаченню та розрахунку. Можуть поширюватися на триторії декількох держав і можуть бути згубними для усєї планети.

Більшість прелічених класифікацій деталізують складові ресурсів, ми вважаємо, доцільним дослідження даного напрямку ресурсів: матеріальні, людські, фінансові, природні та інформаційні.

Підсумовуючи вищезазначене, виділимо тенденції притаманні ресурсам сучасних підприємств:

- 1) фокус уваги підприємств зміщується з матеріальних ресурсів на нематеріальні, настає ера інформаційних технологій, загальної комп'ютеризації та штучного розуму;
- 2) ресурси стають все більш обмеженими, тому виникає необхідність пошуку альтернативних джерел, причому важливим фактором є вплив на навколишнє середовища та життя людини;
- 3) для забезпечення конкурентної переваги підприємства необхідно здійснити пошук ідеального, унікального, важко копійованого та динамічного ресурсу.

Огляд вище сказаного дав можливість зробити висновок, що ресурси підприємства – це можливості його розвитку. В науковій літературі не існує єдиного визначення ресурсів розвитку підприємства, на основі різних підходів до сутності понять «ресурси» і «розвиток», ми трактуємо поняття «ресурси розвитку», як сукупність елементів, зумовлених природними умовами або штучно створених людиною, здатних бути раціонально використаними для ефективного виробництва товарів і послуг, необхідних для максимального задоволення потреб суспільства з мінімально можливою шкодою для нього та навколишнього середовища. Іншим визначенням поняття «ресурси розвитку» є трактування їх як усіх наявних у підприємства ресурсів – матеріальних, людських, фінансових, та інформаційних, як уже залучених в процесі суспільного виробництва та

соціального розвитку, так і тих ресурсів, які можуть бути реалізовані, та використані в перспективі для процвітання економіки країни в цілому, підвищення рівня якості життя населення, формування нових технологій тощо.

Література:

1. Пащенко О. П. Стратегічне управління розвитком підприємства[Електронний ресурс]/О.П.Пащенко// Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2, Т. 2. – С.99-103. – Режим доступу до журн.: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2011_2_2/099-103.pdf
2. Погорелов Ю.С. Категорія розвитку та її експлейнарний базис / Ю.С. Погорелов //Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2012. – Вип. 27, т. 1. – С. 30-34.
3. Раєвська О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: монографія / О.В. Раєвська. – Х.:ВД «ІНЖЕК», 2006. – 496 с.
4. Дивінець О.Л. Стратегія соціально-економічного розвитку міських електротранспортних підприємств: Дис. канд. наук: 08.00.04, 2015.
5. Barney J. B. Firm resources and substained competitive advantage // Journal of management. – 1991. Vol.17. – N 1.
6. Ляшенко І. О. Ресурсозбереження у забезпеченні економічної ефективності діяльності деревообробних підприємств: Дис. канд. наук: 08.00.04, 2014.
7. Управління ресурсами підприємства: колективна моногр. / за заг. ред. к.е.н., проф. Г.О.Швиданенко. — К.: КНЕУ, 2014. — 418 с.